

Kamil Pietrasik¹

Osoby niepełnosprawne w Królestwie Arabii Saudyjskiej. Ujęcie historyczne i współczesne

Wprowadzenie

W ostatnich dziesięcioleciach Arabia Saudyjska przeszła szybki rozwój gospodarczy², co znalazło odzwierciedlenie w poprawie opieki zdrowotnej i spadku liczby śmiertelności dzieci, w tym dzieci niepełnosprawnych³. Ogólnosaudyjskie badania w 2002 r. wykazały, że niepełnosprawni w tym państwie stanowią 4% populacji⁴. Z kolei według raportu Głównego Urzędu Statystycznego z 2017 r. osoby niepełnosprawne stanowiły 2,9% populacji saudyjskiej⁵. W regionie Rijadu wskaźnik niepełnosprawności był najwyższy (25,13%), z kolei w regionie Nadżranu odnotowano najniższy odsetek osób z niepełnosprawnościami (0,87%)⁶. Warto wskazać, że w latach 2002–2017 liczba osób niepełnosprawnych w Arabii Saudyjskiej spadła o kilkadziesiąt procent. Mimo to – jak wskazują autorzy artykułu *An epidemiological study of childhood*

¹ Towarzystwo Azji i Pacyfiku, Polska, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8579-0659>, e-mail: kamilpietrasik@interia.pl.

² Ropa od zawsze była podstawą gospodarki Arabii Saudyjskiej i kartą przetargową jej polityki, ale na przełomie XXI w. państwo to przeprowadziło szereg reform służących modernizacji gospodarki. Jednym z najnowszych i najbardziej znaczących przedsięwzięć w tej kwestii jest uchwalenie ogólnosaudyjskiego planu rozwoju pn. *Vision 2030*, zainicjowanego przez króla Salmana i księcia koronnego Muhammada bin Salmana, mającego na celu znaczne zmniejszenie zależności kraju od ropy naftowej, dywersyfikację gospodarki, modernizację infrastruktury, inwestycje w edukację i rozwój innych sektorów publicznych, w tym opieki zdrowotnej, sportu i turystyki. Za: V. Anishchenkova, *Modern Saudi Arabia*, Santa Barbara–Denver 2020, s. 39–40.

³ S. Shawky, B. Abalkhail, N. Soliman, *An epidemiological study of childhood disability in Jeddah, Saudi Arabia*, „Paediatric and Perinatal Epidemiology” 2020, No. 16, s. 61 [e-book].

⁴ Ibidem.

⁵ *GaStat: (2.9%) of Saudi population have disability with (extreme) difficulty*, <https://www.stats.gov.sa/en/news/230> [dostęp: 18.01.2022].

⁶ S. Shawky, B. Abalkhail, N. Soliman, op.cit.

*disability in Jeddah, Saudi Arabia*⁷ – temat ten nie jest do końca zbadany nawet w saudyjskiej literaturze przedmiotu. Prezentowany tekst jest próbą ukazania sytuacji osób niepełnosprawnych w Arabii Saudyjskiej na tle uwarunkowań na tle historycznym i współczesnym. W tym celu dokonano przeglądu, analizy i krytyki literatury przedmiotu.

Historyczne uwarunkowania sytuacji osób niepełnosprawnych w Arabii Saudyjskiej

Zanim przejdziemy do omawiania przypadku osób niepełnosprawnych na tle historycznym w Arabii Saudyjskiej, pokrótce wspomnijmy o tym, jak tworzyła się państwowość królestwa saudyjskiego. I tak długie oblężenie Dżudda na Morzu Czerwonym zakończyło się upadkiem panowania Haszemidów w grudniu 1924 r. Z kolei 25 stycznia 1925 r. Ibn Saud został ogłoszony królem Hidżazu i sułtanem Nadżd. Siedem lat później, we wrześniu 1932 r., nastąpiło zjednoczenie Hidżazu, Nadżd i Hasy i tym samym formalnie powstało Królestwo Arabii Saudyjskiej⁸. Zdecydowana większość Saudyjczyków – zarówno liberalnych, jak i konserwatywnych – poparła rodzinę, która zapewniła im stabilność od czasu, gdy król Abdulaziz stworzył królestwo w 1932 r.⁹ Na początku lat 30. XX w. armia saudyjska przeszła pewne zmiany, jednak wojska władcy były nadal rekrutowane w taki sam sposób jak za jego przodków. Według informacji Sulejmana Al-Dakhila z 1913 r. Ibn Saud był pierwszym władcą, który nakazał, żeby: „Nie tylko osoby niepełnosprawne, starsze i schorowane, ale także osoby zajmujące się rolnictwem zostały zwolnione z kampanii wojskowych”¹⁰. Ibn Saud zaczynał rządy jako lokalny szejek; sprawował władzę za zgodą członków swojego plemienia. Każdy członek plemienia może bezpośrednio zwrócić się do szejka z jakąkolwiek troską lub poprosić go o przysługę. Jedno z ulubionych powiedzeń Ibn Sauda brzmiało: „Wódz plemienia jest jego sługą”. Kiedy został królem, faktycznie stał się szejkiem nad szejkami wszystkich lokalnych plemion. Ibn Saud żył prostym życiem i spędzał większość czasu na podróżowaniu od plemienia do plemienia z dokumentami rządowymi i skarbcem w skrzynkach; innych szejków przyjmował w swoim pałacu w Rijadzie. Każdy Saudyjczyk mógł odwiedzić króla, żeby: złożyć skargę; otrzymać posiłek, sztylet, płaszcz lub worek cukru; podyktować umowę małżeńską; leczyć dolegliwo-

⁷ Ibidem.

⁸ P. Hobday, *Saudi Arabia Today. An introduction to the richest oil power*, London–Basingstoke 1978, s. 28.

⁹ D.H. Rundell, *Vision or Mirage. Saudi Arabia at the Crossroads*, London–New York 2021, s. 152.

¹⁰ A. Vassiliev, *The history of Saudi Arabia*, London 2000, s. 626 [e-book].

ści; posłuchać uczonych wahhabickich i recytować Koran. Niemal codziennie król urządził *madżlis* dla każdego, kto chciał z nim porozmawiać. Do pewnego stopnia rząd saudyjski działa w ten sposób do dziś. Królestwo saudyjskie stało się państwem opiekuńczym, opartym na łaskach Domu Saudów¹¹. Niemniej wydatki państwa saudyjskiego były bardzo skromne. Po odliczeniu kosztów utrzymania rodziny króla oraz jego dworu połowa wydatków prawdopodobnie była przeznaczona na cele wojskowe, zaś reszta na: roboty publiczne – utrzymanie studzienek i meczetów, renty dla osób niepełnosprawnych i starszych, wynagrodzenia dla urzędników administracji centralnej oraz na dotacje dla prowincjonalnych szejków i emirów, w tym także na utrzymanie dość efektywnego systemu wywiadowczego¹².

Warto pamiętać, że w królestwie saudyjskim w kolejnych latach (1962 r.) powstał Program dziesięciopunktowy, w którym zawarto oficjalne zobowiązanie do rozwoju gospodarczego i do poprawa standardu życia. Punkt siódmy brzmiał: „Rząd uważa, że jednym z jego najważniejszych obowiązków jest podniesienie poziomu społecznego narodu”. Państwo zapewniło bezpłatne świadczenia medyczne i edukacyjne. We wspomnianym Programie ogłoszono przepisy dotyczące bezpieczeństwa osób starszych, niepełnosprawnych, sierot oraz kobiet pozostających bez środków do życia. Państwo przedstawiło także robotnikom sposoby ich ochrony przed bezrobociem¹³.

Wraz z upływem lat do życia powoływano instytuty i placówki rehabilitacyjne *Al-Amal* (powstałe w 1970 r.) do kształcenia specjalnego osób z niepełnosprawnością słuchową (głuchoniemych) z IQ co najmniej na poziomie 70, a następnie (w 1983 r.) pojawiły się placówki rehabilitacyjne i instytuty *Al-Noor* oferujące kształcenie specjalne dla dzieci z niepełnosprawnością wzrokową o ostrości wzroku nieprzekraczającej 6/60 i z IQ co najmniej 70. Z kolei dla dzieci niepełnosprawnych umysłowo z IQ minimum 50 powstały w 1975 r. warsztaty terapii *Al-Tarbyia*. Wszystkie dzieci z niepełnosprawnością miały równe szanse na dostęp do tych placówek, warsztatów i instytutów rządowych, do których uczęszczało 60% z nich¹⁴. Niemniej osoby niepełnosprawne, jako grupa o ogólnie niskich dochodach i doświadczająca dyskryminacji, mają ograniczony dostęp do terminowej skutecznej opieki zdrowotnej¹⁵. Zatem opieka

11 A.R. Harper, *Saudi Arabia*, New York 2007, s. 64 [e-book].

12 A. Vassiliev, op.cit., s. 383 [e-book].

13 D. Commins, *The Wahhabi Mission and Saudi Arabia*, London–Nowy York 2006, s. 157.

14 S. Shawky, B. Abalkhail, N. Soliman, op.cit., s. 62.

15 D. McCausland, P. McCallion, M. McCarron, *Health and wellness among persons ageing with intellectual disability*, [w:] *Handbook on ageing with disability*, eds M. Putnam, C. Bigby, New York–London 2021, s. 232.

osobami niepełnosprawnymi do końca lat 80. XX w. ze strony saudyjskiej rodziny królewskiej oraz podległym im służbom i instytucjom była nad wyraz dobra i widoczne były efektywne zarządzania w tym zakresie. Tak więc nie można zasugerować braku zainteresowania osobami niepełnosprawnymi ze strony Domu Saudów; była to grupa, na której wsparcie saudyjscy królowie przeznaczali kilka procent PKB.

Współczesna sytuacja niepełnosprawnych osób w królestwie saudyjskim

Należy wskazać, że do roku 1992 prawa osób niepełnosprawnych zawarte były w różnego rodzaju programach, zapisach prawnych, ale nie w prawie obowiązującym w królestwie saudyjskim, ponieważ królowie saudyjscy nie chcieli wprowadzać żadnych tego typu zapisów do obowiązującego prawodawstwa. Jedynym obowiązującym prawem był szariat. Sytuacja ta zaczęła się zmieniać po ogromnych demonstracjach i głosach sprzeciwu po zakończeniu wojny w Zatoce Perskiej, do której doszło między Irakiem a Kuwejtem (wspieranym przez wiele krajów muzułmańskich). Pod koniec stycznia 1992 r. uchwalono konstytucję (obowiązującą do dziś), w której zawarto również prawa socjalne. I tak np. art. 27 konstytucji saudyjskiej brzmi: „Konstytucja gwarantuje prawo do opieki obywatelowi i jego rodzinie w trudnej sytuacji życiowej, w przypadku choroby, niepełnosprawności i podeszłego wieku. Działa na rzecz należytego funkcjonowania systemu ubezpieczeń społecznych oraz mobilizuje jednostki i organizacje do udziału w działalności dobroczynnej”¹⁶. Należy wskazać, że ten zapis obejmuje również żłobki stacjonarne dla sierot, domy dla osób starszych oraz udogodnienia dla osób o znacznym stopniu niepełnosprawności. Zapewnia on także finansowe wsparcie dla osób niepełnosprawnych i potrzebujących obywateli oraz pomoc w zakresie zwalczania ubóstwa dla tych, którzy chwilowo nie są w stanie zadbać o swój los¹⁷.

W 2011 r. Arabia Saudyjska odnotowała znaczny wzrost wydatków w opiece zdrowotnej – z 30 mld riali saudyjskich (2008 r.) do 68,7 mld riali saudyjskich. Niepełnosprawność jest jednym z najważniejszych imperatywów społecznych i ekonomicznych zagadnień w królestwie saudyjskim¹⁸. Niemniej Sherifa Zuhur wskazuje, że Arabia Saudyjska w tym kontekście ma pewien problem. Otóż jest nim brak powszechnej dyskusji i informacji nt. osób nie-

¹⁶ R. Aba-Namay, *The Recent Constitutional Reforms in Saudi Arabia*, „British Institute of International and Comparative Law” 1993, No. 42, s. 324, <https://www.jstor.org/stable/761101?seq=1> [dostęp: 18.01.2022].

¹⁷ R.J. Presley, *A Guide to the Saudi Arabian Economy*, Macmillan Press, Basingstoke 1984, s. 124.

¹⁸ S. Zuhur, *Saudi Arabia*, Santa Barbara 2011, s. 455 [e-book].

pełnosprawnych¹⁹. S. Zuhur dodaje, że w celu rozwiązania kwestii związanych z niepełnosprawnością problemów konieczne jest lepsze wykorzystanie informacji o powszechności problemu niepełnosprawności. Poza tym niezbędne jest uzupełnienie luk w aktualnej wiedzy na jej temat. Prowadzenie badań dotyczących zagadnień związanych z niepełnosprawnością w Arabii Saudyjskiej napotyka wiele trudności. Ludzie wstydzą się niektórych kwestii kulturowych, mówienia o tym, że w ich rodzinach jest niepełnosprawny krewny, i unikają udziału w wielu programach wspierających²⁰.

Osoby niepełnosprawne są dwukrotnie częściej narażone na życie w ubóstwie²¹, dlatego saudyjska rodzina królewska podjęła intensywne działania na rzecz wspierania osób niepełnosprawnych. Na przykład obowiązujące w Arabii Saudyjskiej przepisy prawa pracy wskazują konieczność zatrudniania pracowników niepełnosprawnych i będących w trakcie rehabilitacji²². W 2005 r. rząd zaczął opracowywać programy dla uczniów uzdolnionych. Uczniom niepełnosprawnym fizycznie i umysłowo oferowane są programy w ramach programu stworzonego przez Departament Edukacji Specjalnej w Ministerstwie Edukacji Narodowej²³. Ze względu na kwestie transportowe rodziny mogą wysyłać uczniów również do szkół prywatnych. Z oficjalnych informacji wynika, że instytucje prywatne również otrzymują dotacje rządowe, ale wydaje się, że wiele mniejszych szkół oraz instytucji edukacyjnych, które potrzebują wsparcia dla ubogich uczniów niepełnosprawnych i nie mogą zaoferować szkoleń dla nauczycieli w zakresie kształcenia specjalnego²⁴, nie zgłasza się do tego programu. Warto nadmienić, że pojawiło się wiele organizacji i stowarzyszeń, które są ukierunkowane w swoich działaniach na osoby niepełnosprawne, np. Stowarzyszenie Dzieci Niepełnosprawnych czy Centrum Badań nad Niepełnosprawnością im. Księcia Salmana²⁵ w różnych miastach saudyjskich udzielają pomocy dzieciom niepełnosprawnym (z wyjątkiem niewidomych i niesłyszących). Wszystko to jest możliwe, bowiem królestwo saudyjskie ma na to środki finansowe – w 2010 r. PKB *per capita* na jednego mieszkańca wynosiło – 20 700 dolarów amerykańskich (USD)²⁶.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Ibidem.

²¹ N. Singal, *Researching Disability and Education: Rigour, Respect and Responsibility*, [w:] *Education and Disability in the Global South. New Perspectives from Africa and Asia*, eds N. Singal, P. Lynch, S. Taneja Johansson, Bloomsbury Academic, London–New York 2019, s. 41.

²² *Doing Business with Saudi Arabia*, ed. A. Shoult, London 2006, s. 135.

²³ S. Zuhur, *op.cit.*, s. 238.

²⁴ Ibidem.

²⁵ Ibidem, s. 437.

²⁶ E. Anderson, L. Anderson, *An atlas of Middle Eastern affairs*, London–New York 2010, s. 144.

Warto w tym miejscu wskazać dość istotny aspekt wspomnianego we wstępie raportu saudyjskiego z 2017 r. w odniesieniu do sytuacji i liczby osób niepełnosprawnych. Osoby niepełnosprawne, które mają dysfunkcję wzrokową stanowią 46,02% całej saudyjskiej populacji niepełnosprawnych w różnym stopniu: lekkim (67,8%), ciężkim (28,5%) i skrajnym (3,7%). Wśród najbardziej rozpowszechnionych typów niepełnosprawności w saudyjskiej populacji można wyróżnić dysfunkcje ruchowe (29,13%): łagodne (54,07%), ciężkie (29,22%) i skrajne (16,71%)²⁷. Wiele się zmieniło po wydarzeniach znanych jako tzw. Wiosna Arabska, mających swój początek w Tunezji i Egipcie pod koniec 2010 r. Wówczas saudyjskie grono Rady Szury wskazało, że szariat to jedyne źródło ustawodawstwa, społeczność muzułmańska to źródło rządu, a jedność muzułmanów – islamski obowiązek. Rada podkreśliła swoje działania na rzecz wzmocnienia prawa obywateli, kobiet, pracowników, dzieci i osób niepełnosprawnych w społeczeństwie. Wskazała również, że chroni dziedzictwo islamskie oraz promuje badania i rozwój wiedzę naukową²⁸. Niektórzy saudyjscy uczeni twierdzą, że państwo powinno rozważyć reformę systemu pomocy społecznej i aktywować wsparcie społecznych instytucji, zwłaszcza służb odpowiedzialnych za pomoc ubogim, niepełnosprawnym i osobom starszym²⁹. Jednak autorzy monografii *Youth in Saudi Arabia*³⁰ wskazują, że jest to mało prawdopodobne w czasach, gdy państwo stara się ograniczyć swoje wydatki. Niepełnosprawni Saudyjczycy są objęci opieką kilku ośrodków rehabilitacyjnych prowadzonych przez: Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej. Zapewniają one terapię zajęciową i inne usługi umożliwiające swoim podopiecznym funkcjonowanie w granicach swoich fizycznych i intelektualnych możliwości. Eliminują również problem ulicznego żebrania przez niepełnosprawnych, co jest powszechnym zjawiskiem w większości krajów rozwijających się³¹. Warto dodać, że nie jest to *novum*, bowiem w wielu krajach Zatoki Perskiej tworzone są instytucje pozarządowe, które zajmują się problematyką wykluczenia, np. globalna społeczność muzułmańska i międzynarodowa pomoc islamska. Instytucje te rozprowadzają żywność, wodę, środki medyczne, lekarstwa i inne aktywa finansowe i infrastrukturalne do potrzebujących społeczności. Orga-

²⁷ GaStat: (2.9%) of Saudi population have disability..., op.cit.

²⁸ M. al-Rasheed, *Muted Modernists. The Struggle over Divine Politics in Saudi Arabia*, Oxford 2016, s. 38 [e-book].

²⁹ H.T. Fadaak, K. Roberts, *Youth in Saudi Arabia*, Cham 2019, s. 122.

³⁰ Ibidem.

³¹ M. Hassan, S. Mufti, *Healthcare Development Strategies in the Kingdom of Saudi Arabia*, New York 2000, s. 21, <https://pdf.pub/healthcare-development-strategies-in-the-kingdom-of-saudi-arabiade-2aeb4ab7bb456a9403c7eb5e1e5edb34620.html> [dostęp: 18.01.2022].

nizacji charytatywne w Zatoce Perskiej skupiają się na kwestiach społecznych i ekonomicznych oraz wspierają znajdujących się w niekorzystnej sytuacji przedstawicieli takich grup, jak: dzieci, sieroty, kobiety, osoby niewidome i niepełnosprawne, seniorzy. Istnieją nawet organizacje wsparcia zawodowego, które są podobne do związków zawodowych i zapewniają usługi oraz opiekę socjalną pracownikom³².

Podsumowanie

Niepełnosprawni początkowo byli wspierani jedynie poprzez *zaka*t³³ (podatek)³⁴. Jednak od wielu lat istnieją różne programy wspierające i finansujące rehabilitację oraz inne potrzeby życiowe osób niepełnosprawnych. Po powstaniu Królestwa niepełnosprawni, bez względu na stopień ich dysfunkcji, zostali objęci pierwszymi programami pomocowymi i wsparciem. Również poprawiała się sytuacja uczniów i studentów niepełnosprawnych. Maher S. Al-Jadid zwraca uwagę, że w ostatniej dekadzie dostęp do programów edukacyjnych dla uczniów z różnymi niepełnosprawnościami w królestwie saudyjskim poprawił się³⁵. Ten sam autor dodaje, że potrzeba więcej czasu i wysiłków, aby te programy ulepszyć. Jednocześnie brakuje opublikowanych badań dotyczących niepełnosprawności w królestwie saudyjskim, które są bardzo potrzebne, aby zaplanować skuteczną realizację podstawowych strategii profilaktycznych i odpowiednią alokację zasobów zdrowotnych w tym obszarze³⁶. Trudno się z powyższymi opiniami M.S. Al-Jadida nie zgodzić, a dokonując próby prognozy, należy wskazać, że sytuacja osób niepełnosprawnych przy jednoczesnym uwzględnieniu – będącego na dość dobrym poziomie – PKB królestwa saudyjskiego i podejścia Domu Saudów do tej grupy obywateli będzie ulegać poprawie.

³² *Saudi Arabia and the Gulf Arab States Today. An Encyclopedia of Life in the Arab States*, Vol. I, eds S. Maisel, A.J. Shoup, Westport-London 2009, s. 71–72.

³³ Trzecim filarem było dawanie jałmużny (*zaka*t) lub ofiary ubogim. Dla większości muzułmanów oznaczało to oddanie 2,5% całego dochodu co roku, choć początkowo jałmużna ta miała formę towarów (zboże, mięso lub inne dobra) rozdawanych ubogim. Obowiązkiem muzułmanina było wspieranie potrzebujących najpierw w obrębie swojego klanu, potem – plemienia, a następnie – szerszej społeczności. Bogaci muzułmanie mogli przekazywać większe datki. Z biegiem czasu coraz powszechniejszym zwyczajem stało się przekazywanie przez wierzących darowizn na meczet, na rzecz islamu lub na organizacje charytatywne. Za: H.W. Bowen, *The History of Saudi Arabia*, Westport-London 2008, s. 39 [e-book]; por. J. Wynbrandt, *A brief history of Saudi Arabia. Edition 2*, New York 2010, s. 317 [e-book].

³⁴ J.E. Peterson, *Historical Dictionary of Saudi Arabia*, Lanham-Oxford 2003, s. 163.

³⁵ M.S. al-Jadid, *Disability in Saudi Arabia*, „Saudi Med” 2013, Vol. 34, s. 459 [e-book].

³⁶ Ibidem.

Bibliografia

- Aba-Namay R., *The Recent Constitutional Reforms in Saudi Arabia*, „British Institute of International and Comparative Law” 1993, No. 42, <https://www.jstor.org/stable/761101?seq=1>.
- Anderson E., Anderson L., *An atlas of Middle Eastern affairs*, London–New York 2010.
- Al-Jadid M.S., *Disability in Saudi Arabia*, „Saudi Med” 2013, Vol. 34 [e-book].
- Al-Rasheed M., *Muted Modernists. The Struggle over Divine Politics in Saudi Arabia*, Oxford 2016 [e-book].
- Anishchenkova V., *Modern Saudi Arabia*, Santa Barbara–Denver 2020.
- Bowen W.H., *The History of Saudi Arabia*, Westport–London 2008 [e-book].
- Commins D., *The Wahhabi Mission and Saudi Arabia*, London–New York 2006.
- Doing Business with Saudi Arabia*, ed. A. Shoult, London 2006.
- Fadaak T.H., Roberts K., *Youth in Saudi Arabia*, Cham 2019.
- GaStat: (2.9%) of Saudi population have disability with (extreme) difficulty, <https://www.stats.gov.sa/en/news/230>.
- Hassan S., Mufti M., *Healthcare Development Strategies in the Kingdom of Saudi Arabia*, New York 2020, <https://epdf.pub/healthcare-development-strategies-in-the-kingdom-of-saudi-arabiade2aeb4ab7bb456a9403c7eb5e1e5edb34620.html>.
- Harper R.A., *Saudi Arabia*, New York 2007 [e-book].
- Hobday P., *Saudi Arabia Today. An introduction to the richest oil power*, London–Basingstoke 1978.
- McCausland D., McCallion P., McCarron M., *Health and wellness among persons ageing with intellectual disability*, [w:] *Handbook on ageing with disability*, eds. M. Putnam, C. Bigby, New York–London 2021.
- Saudi Arabia and the Gulf Arab States Today. An Encyclopedia of Life in the Arab States*, Vol. I, eds. S. Maisel, J.A. Shoup, Westport–London 2009.
- Shawky S., Abalkhail B., Soliman N., *An epidemiological study of childhood disability in Jeddah, Saudi Arabia*, „Paediatric and Perinatal Epidemiology” 2002, No. 16 [e-book].
- Singal N., *Researching Disability and Education: Rigour, Respect and Responsibility*, [w:] *Education and Disability in the Global South. New Perspectives from Africa and Asia*, eds. N. Singal, P. Lynch, S. Taneja Johansson, London–New York 2019.
- Peterson J.E., *Historical Dictionary of Saudi Arabia*, Lanham–Oxford 2003.
- Presley J.R., *A Guide to the Saudi Arabian Economy*, Basingstoke 1984.
- Rundell D.H., *Vision or Mirage. Saudi Arabia at the Crossroads*, London–New York 2021.
- Zuhur S., *Saudi Arabia*, Santa Barbara 2011 [e-book].
- Wynbrandt J., *A brief history of Saudi Arabia. Edition 2*, New York 2010 [e-book].
- Vassiliev A., *The history of Saudi Arabia*, London 2000 [e-book].

Disabled People in the Kingdom of Saudi Arabia. Yesterday and Today

Summary

The paper indicates the historical and contemporary case of people with disabilities in one of the richest countries in the world, Saudi Arabia. From the very beginning (September 1932), Saudi Arabia has remembered, supported, and financed the rehabilitation of disabled people with various life dysfunctions. Year by year, the situation of people with disabilities has been improving, thanks to extensive rehabilitation and education programmes for educating children with disabilities.

Keywords: Middle East, Saudi Arabia, disabled, history, policy

Инвалиды в Королевстве Саудовская Аравия. Вчера и сегодня

Резюме

Текст указывает на исторический и современный случай положение людей с ограниченными возможностями в одной из самых богатых стран мира, Саудовской Аравии. С самого начала своего существования, то есть с сентября 1932 года, Саудовская Аравия помнит, поддерживает и финансирует реабилитацию инвалидов с различными жизненными дисфункциями. Положение инвалидов с каждым годом становится все лучше и лучше, благодаря обширным реабилитационным и образовательным программам обучения детей с ограниченными возможностями.

Ключевые слова: инвалиды, Саудовская Аравия, Ближний Восток, история, политика